

Tabiat parklarının korunan alan statülerinin değerlendirilmesi: Batı Karadeniz örneği

Erdoğan Atmış^a, Hikmet Batuhan Günşen^{a,*}, Damla Yıldız^b

Özet: Sunduğu hizmetlerin daha anlaşılır olmaya başlamasından dolayı korunan alanların önemi dünya genelinde her geçen gün daha da artmaktadır. Bundan dolayı bu alanların hem sayısını hem de niteliğini yükseltmeye yönelik çalışmalar hız kazanmıştır. Fakat diğer taraftan mevcut veya potansiyel korunan alanlardan elde edilmek istenen ekonomik kazanımlar, bu kaynakların korunmasını sekteye uğratabilmektedir. Bu çalışma; günümüzde korumadan çok kullanıma dönük olarak yönetilen tabiat parklarının korunan alan statülerinin korunan alanlar sistematigindeki yerinin sorgulanması amacıyla yapılmıştır. Bu doğrultuda Batı Karadeniz Bölgesi'ndeki üç ilde bulunan 9 tabiat parkı incelenmiş, mevcut gelişme planları doğa koruma bakımından değerlendirilmiş ve kullanıma açık olan üç tabiat parkındaki kullanıcılarla anketler yapılmıştır. Çalışma bulgularına göre bu alanlar büyük bir oranda piknik yapmak için kullanılmaktadır. Tabiat parklarının orman içinde tesis edilmiş olması kullanıcılar için en çekici yandır. Ancak görüşülen tabiat parkı kullanıcılarının çoğunluğu geldikleri yerin bir korunan alan olduğunu dahi bilmemekte ve bu parklara ait tanıtımların yetersiz olduğunu düşünmektedir. Kullanıcılar tabiat parklarının hangi kuruluş tarafından yönetildiğini de bilmemektedir. Tabiat parklarının insan-doğa etkileşiminden dolayı mutlak doğa korumanın mümkün olmadığı alanlarda doğanın korunmasında önemli rol üstlendiği açıkça görülmektedir. Ancak bilgi birikimi, mevzuat ve katılım gözetilmeden, tabiat parklarıyla ilgili alınan anlık politik kararlar, tabiat parklarında koruma-kullanma dengesinin kullanmaya doğru kaymasına ve tabiat parklarının korunan alan sistematigindeki doğru yerinin olumsuz yönde değişmesine neden olmaktadır. Bu değişimi önlemek için; tabiat parklarının doğa korumanın ağırlık kazandığı bir yönetim anlayışına yeniden kavuşturulması gerekmektedir.

Anahtar kelimeler: Kentleşme, Korunan alan, Ormancılık, Rekreasyon, Yeşil altyapı

Evaluation of protected area statuses of nature parks: The case of Western Black Sea

Abstract: Since the services that protected areas offer become more understandable, the importance of these areas is increasing day by day throughout the world. Therefore, efforts to increase both the quality and the quantity of these areas have accelerated. On the other hand, economic gains desired from existing or potential protected areas can disrupt the protection of these resources. This study was carried out to investigate the protected area status of nature parks, which are managed for utilization rather than protection, in the regime of protected areas. Accordingly, nine nature parks in three provinces in the Western Black Sea Region were examined, current master plans were evaluated in terms of nature protection and surveys were conducted with users in the three nature parks that are open to use. According to the findings of the study these areas are mostly used for picnics. The fact that the nature parks are established in the forest is the most attractive side for the users. However, the majority of interviewed nature park users do not even know that the place they come is a protected area and thinks that the promotions of these parks are insufficient. Users do not even know which organization manages the nature parks. It is clearly seen that nature parks play an important role in the protection of nature in areas where absolute nature protection is not possible due to human-nature interaction. However, instantaneous political decisions regarding nature parks, regardless of knowledge, legislation and participation, cause the protection-use balance to shift towards the use in nature parks, and cause the right place of nature parks in the protected area regime to change negatively. In order to prevent this change, it is necessary for the nature parks to regain a management approach in which nature protection gains importance.

Keywords: Forestry, Green infrastructure, Protected area, Recreation, Urbanization

1. Giriş

Türkiye'de 1950'li yıllardan sonra başlayan kırdan kente göçlerle birlikte ülke nüfusu içinde kırsal alanda yaşayanların payı azalırken kentlerde yaşayanların payında önemli bir artış olmuştur. Türkiye İstatistik Kurumu'nun (TÜİK) verilerine göre 2019 yılı itibari ile ülke nüfusunun

%92,7'sini oluşturan 77.151.280 kişi kentlerde yaşamaktadır (TÜİK, 2020). Kentler ile kırsal alan arasındaki nüfus dağılımın bu şekilde değişmesi kentlinin mesire yerleri, açık yeşil alanlar ve kent ormanları gibi rekreasyonel alanlardan beklentilerini hem artırmakta hem de çeşitlendirmektedir (Atmış vd., 2007; Çinis vd., 2017). Buna rağmen doğal çevre, sanayileşme ve kentleşmeyle

✉ ^a Bartın Üniversitesi, Bartın Orman Fakültesi, Orman Mühendisliği Bölümü, Bartın

^b Karabük Üniversitesi, Orman Fakültesi Orman Mühendisliği Bölümü, Karabük

@ * **Corresponding author** (İletişim yazarı): hgunsen@bartin.edu.tr

✓ **Received** (Geliş tarihi): 30.03.2020, **Accepted** (Kabul tarihi): 20.05.2020

Citation (Atf): Atmış, E., Günşen, H.B., Yıldız, D., 2020. Tabiat parklarının korunan alan statülerinin değerlendirilmesi: Batı Karadeniz örneği. Turkish Journal of Forestry, 21(2): 148-158.

DOI: [10.18182/tjf.711344](https://doi.org/10.18182/tjf.711344)

birlikte her geçen gün daha çok tahrip edilmektedir. Bu durum, insanları zihinsel ve fiziksel anlamda olumsuz etkilemektedir. Dolayısıyla mevcut doğal alanların korunması ve toplum yararına sunulması büyük önem taşımaktadır (Altunöz vd., 2014).

Korunan alanlar topluma ekosistem hizmetleri sağlayan en önemli doğal ve kültürel alanlardandır. Biyoçeşitliliğin oluşmasına önemli bir olanak sağlayan, iklim değişikliğinin olumsuz etkilerini azaltan ve doğa koruma politikalarının temel taşı olarak kabul edilen korunan alanlar (Arnberger vd., 2012); artık dünyanın karasal alanının % 15,1'ini (20,4 milyon km²) kaplamaktadır (Protected Planet, 2020). Türkiye'de ise var olan 1.599 adet korunan alanın yüzölçümü 3.456.409 ha ve ülke yüzölçümüne oranı %4,4'tür (DKMP, 2020).

Türkiye'de 2873 sayılı Milli Parklar Kanunu'na göre dört korunan alan tipi tanımlanmıştır. Bunlar; Milli parklar, tabiat koruma alanları, tabiat parkları ve tabiat anıtlarıdır. Bu çalışmanın konusu olan tabiat parkları; "bitki örtüsü ve yaban hayatı özelliğine sahip, manzara bütünlüğü içinde halkın dinlenme ve eğlenmesine uygun tabiat parçaları" olarak tanımlanmaktadır. Korunan alanlar konusunda en yetkili uluslararası organizasyon olan Uluslararası Doğa Koruma Birliği'nin (IUCN) korunan alanları altı farklı kategoride ele aldığı IUCN sınıflandırmasına göre; tabiat parklarının en yakın olduğu sınıf, beşinci kategori olan Korunan Kara ve Deniz Peyzajları'dır. Bu kategorinin temel yönetim amacı; "önemli kara ve deniz peyzajlarını ve insan etkileşimlerinden kaynaklanan diğer değerleri geleneksel yönetim uygulamaları yoluyla korumak ve sürdürmek" olarak tanımlanmaktadır. Bu ifadeden de anlaşılacağı gibi söz konusu kategori içerisine giren alanlar, hem doğal değerleri hem de kültürel değerleri bünyesinde barındırmakta ve her iki değer grubunun sürdürülebilir şekilde korunması amacıyla oluşturulmaktadır (Dudley, 2008; Tekin vd., 2014). Bu alanlar, doğanın korunmasına ve doğayla uyumlu yaşam biçimlerinin sürmesine yardım eden, sürdürülebilir arazi kullanımı için bir model oluşturan, rekreasyon ve turizm gibi etkinlikler için en fazla tercih edilen yerlerdir (Kuvan, 2012).

Tabiat parkları tanımı, her ne kadar dinlenme ve eğlenme fonksiyonlarını da içerirse, 1983 yılında ilkinin ilanından 2007 yılına kadar geçen sürede tabiat parkları "Milli veya bölge seviyesinde üstün tabii fizyocoğrafik yapıya, bitki örtüsü ve yaban hayatı özelliklerine ve manzara güzellikleri ile rekreasyon potansiyeline sahip olma, kaynak ve manzara bütünlüğünü sağlayacak yeterli büyüklükte olma, mahalli örf ve adetlerin, geleneksel arazi kullanma düzeninin ve kültürel manzaraların ilgi çeken örneklerini de ihtiva edebilme" niteliklerini öne çıkaracak şekilde kurulmuş ve yönetilmiştir. Fakat 2007 yılından sonra adeta 2873 sayılı Milli Parklar Kanunu'nun öngördüğü tabiat parkından farklı, ancak aynı ismi taşıyan yeni bir alan kullanımının çıkarılması, "hazırlıksız, mevzuatta yeri olmayan, altyapısı olmayan yeni bir alan kullanımını" gündeme getirmiştir (Demirtaş, 2007; Atmış, 2018). Bu gelişme doğrultusunda 2008 yılında tabiat parklarının hem sayısı hem de alansal büyüklüğü açısından önemli bir değişim yaşanmıştır. İlk tabiat parkının kurulduğu 1983 yılından 2008 yılına kadar geçen sürede toplam 70.173 ha alan kaplayan 20 tabiat parkı ilan edilmişken, 2008 ile 2020 yılları arasında 12 yıl gibi kısa bir sürede 36.602 ha alana sahip 227 tabiat parkı ilan edilmiştir. 2008 yılı öncesi tabiat parkı ortalama alanı 3.509 ha iken, bu yıldan sonra

kurulanların ortalama alan büyüklüğü 161 hektara düşmüştür.

IUCN tarafından yapılan çalışmalarda bazı korunan alanların alan yüzölçümü olarak, kesin bir kriter olmamakla birlikte, diğerlerine göre daha büyük olması gerekliliği dile getirilmektedir. Beşinci kategoride yer alan ve tabiat parklarını da içeren Korunan Kara ve Deniz Peyzajları'nın bu kapsamda değerlendirilmesi gerektiğini belirten IUCN; tabiat parklarının ortalama büyüklüklerinin; Almanya'da 90 bin ha, Fransa'da 140 bin ha ve Japonya'da 6.350 ha olduğunu bildirmektedir (Phillips, 2002; Tekin vd., 2014). 2008 yılına kadar en azından Japonya'dakilere yakın bir miktara sahip olan ülkemizdeki tabiat parklarının ortalama büyüklüklerinin 2008'den sonra 161 ha gibi oldukça düşük bir miktara inmiş olması, ülkedeki tabiat park anlayışının nicelik ve nitelik olarak sorgulanmasının önünü açmıştır. Kuvan (2012)'a göre de tabiat parklarının koruma değerlerinin anlaşılması ve yönetim etkinliğinin sağlanmasında eksiklikler yaşanmaktadır. Bu nedenle tabiat parklarının koruma işlevinden öte sadece rekreasyonel işlevler için planlanıp, bu çeşit küçük alanlar olarak yönetilmesi korunan alanların niteliğinin sorgulanmasına da neden olmaktadır. Atmış (2017) da, tabiat parklarının sayısının bir anda bu kadar arttırılırken alanlarının küçültülmesinin ve işletmelerinin özel sektöre verilmesinin bu alanlardaki nitelik kayıplarına neden olduğunu bildirmektedir. Kocalar (2018) ise 2002-2016 yılları arasında hükümetlerin, benimsedikleri neo-liberal politikalarla kamusal zenginlikleri özelleştirerek çeşitli sermaye sınıf ve katmanları oluşturduğunu, bu süreçte doğal ortamların ve varlıkların da ticarileştirildiğinin ve özelleştirildiğinin önemle altını çizmektedir.

Bu gelişmeler çerçevesinde 2011 yılı Türkiye'deki tabiat parklarının sayısı ve alanı açısından kırılma noktası olmuştur. Başlangıçtan (1983) 2010 yılına kadar 74.529 ha alanı kaplayan 40 tabiat parkı kurulmuşken, 2011 yılında tabiat parklarının sayısı bir anda 179'a, alanı ise 81.332 hektara çıkarılmıştır (DKMP, 2020). Bunun nedeni; 05.07.2011 tarihli Çevre ve Orman Bakanı oluruyla bir günde 138 adet mesire yerinin "mesire yeri" statüsünün iptal edilerek bu alanların "tabiat parkı" olarak ilan edilmesidir (DKMP, 2011). Bu statü değişikliğinin; "yeterli araştırma ve bilimsel değerlendirmeler yapılmadan, korumadan çok rekreasyonel kullanımı öne çıkaran bir anlayışla, ormancılık örgütündeki reorganizasyona uyum sağlamak için" yapıldığı ifade edilse de (Kuvan, 2012; Atmış ve Artar, 2013; Atmış, 2018), evrensel korunan alan yönetimi açısından herhangi bir şey ifade etmediği çok açıktır. Bu noktadan hareketle Tekin vd. (2014), tabiat parkları ile mesire yerleri arasındaki temel niteliksel ayrımları ortaya koymak için İstanbul Belgrad Muhafaza Ormanı içinde bulunan dokuz tabiat parkı ve iki mesire yerini inceleyerek tabiat parkı ayırma kriterleri oluşturmuş ve bu kriterlere göre söz konusu dokuz tabiat parkının sadece birinin tabiat parkı potansiyeli taşıdığını, geri kalan sekiz tabiat parkının ise mesire yeri olarak değerlendirilmesi gerektiğini belirlemişlerdir.

Yeni ilan edilen tabiat parklarının ağırlıklı olarak rekreasyonel kullanımı öne çıkaran bir yaklaşıma sahip olduğu Atmış (2018) tarafından da bildirilmektedir. Oysa "bir alanın kaynak değerleri belirleyici olmadan, sadece kullanıma yönelik bir işlev olan rekreasyonel olanaklar sağlamak amacıyla korunan alan statüsüne kavuşturulması konuyla ilgili kavramsal çerçeve ve uygulamalarla örtüşmemektedir. Bu yüzden korunan alanların ilanında bu

gibi alanların niteliklerini dikkate almadan yapılan yüzeysel değerlendirmelerden kaçınmak ve bilimsel kriterlere uygun hareket etmek gerekir” (Kuvan, 2013). Akesen (2005) de “Bir ülkede korunan alan statüsünde bulunan yerlerin niceliksel olarak çokluğunun bu alandaki gelişmişliğinin bir göstergesi olamayacağını, aynı zamanda bilimsel çalışmalarla belirlenmiş üstün niteliklere ve olması gereken standartlarda yönetim düzeyine de sahip olmaları gerektiğini” ifade etmektedir.

Tabiat parklarıyla ilgili yürütülen çalışmaların çoğunluğu rekreasyonel potansiyellerinin değerlendirilmesi amacıyla yapılmıştır. Farklı araştırmacılar Gülez Yöntemi’ni kullanarak örnek olarak ele aldıkları tabiat parklarının rekreasyon potansiyelini belirlemeye çalışmışlardır (Altunöz vd., 2014; Polat ve Aktaş Polat, 2016; Dal ve Karayılmazlar, 2019; Kaptan Ayhan, 2019; Özçalık ve Kumru, 2019). Başkaya (2017) Küçükemal Tabiat Parkı’nın (Bilecik) rekreasyonel potansiyelini ve ekoturizm olanaklarını sadece saha gözlemlerine dayanarak değerlendirmişken, Erduran ve Cırık (2011) Gelincik Dağı Tabiat Parkı’nın (Isparta) doğal ve kültürel kaynakları ve rekreasyonel peyzaj değerlerini uzman görüşleri ile belirlemiştir. Çalışmalarında SWOT Analizi kullanan Zencirkıran vd. (2017) Kocaeli’de bulunan Ballıkayalar ve Beşkayalar tabiat parklarının güçlü ve zayıf yönleri ile fırsat ve tehditlerini belirleyerek bu iki alanın peyzaj ve rekreasyonel değerlerini ortaya koymuşlardır. Erdönmez (2005) ise Polonezköy Tabiat Parkı’nda (İstanbul) rekreasyonel kullanıcıların nasıl görsel etkiler doğurduğunu ortaya koyarak, benzeri alanlarda verilecek kullanım kararlarına yol gösterici önerilerde bulunmaya çalışmıştır. Isparta’da aralarında tabiat parklarının da bulunduğu bazı rekreasyon alanlarının kullanıcı özellikleri ve talepleri ile rekreasyonel potansiyellerini belirleyen Akten (2003); alanlarda sunulan hizmetlerin ve işlevlerinin yetersiz olduğunu ifade ederek planlama ve yönetim uygulamalarında halkın katılımının sağlanması gerektiğini ifade etmiştir. Isparta’da bulunan Gölcük Tabiat Parkı ile ilgili olarak Akten ve Akten (2005) ekolojik planlamanın ilkelerini göz önünde bulundurarak parkın sorunlarının çözümüne yönelik önerilerde bulunurken, Gül vd. (2005) ise alanın mevcut doğal, kültürel ve görsel kaynak değerlerini belirleyip Coğrafi Bilgi Sistemleri ile tabiat parkında rekreasyonel açıdan en uygun alanları ortaya çıkarmışlardır. Aynı tabiat parkında Akten ve Gül (2014) “Ziyaretçi Etki Yönetimi” yöntemini kullanarak ziyaretçilerin yapmış oldukları olumsuz etkileri azaltacak etki düzeylerini, tedbirleri ve bazı standartları belirlemiştir.

Müderisoğlu vd. (2005) de Abant Tabiat Parkı (Bolu) kullanıcılarının memnuniyetini “Rekreasyonel Fırsat Dağılımı” yöntemini kullanarak belirlemişler ve kullanıcıların memnuniyetini en çok etkileyen faktörlerin mevsim, grup büyüklüğü, kullanıcıların cinsiyeti, yaşı, gelir düzeyi ve alana geldikleri yer olduğunu tespit etmişlerdir. Sayın ve Karadağ (2016) ise aynı tabiat parkında “Faktör Analizi” ile ziyaretçilerin gelme nedenine, memnuniyetlerine ve tabiat parkının alanı ile donatıların yeterliliğine etki eden faktörleri tespit etmiştir. Altuntaş (2020) ise Tillo Tabiat Parkı’nda (Siirt) ziyaretçilerin özelliklerini, alan kullanımıyla ilgili genel eğilimlerini ve alandan memnun olup olmadıklarını belirlemiştir.

Tabiat parklarıyla ilgili öne çıkan diğer çalışmalar ise bu alanların ekoturizm potansiyelini ve sürdürülebilir turizm olanaklarını araştırmak için yapılmıştır (Dönmez, 2008;

Yavuz, 2011; Sezer, 2015; Bekdemir ve Sezer, 2016; Genç vd., 2017; Koday vd., 2018; Çalık ve Pir, 2019).

Diğer yandan Surat vd. (2014) örnek olarak ele aldıkları Borçka Karagöl Tabiat Parkı’nda (Artvin), kullanıcıların korunan alanlarla ilgili bilinç düzeyini arttırmayı, tabiat parkının bölgede yaşayanlar için önemini ortaya koymayı, alanla ilgili yöresel talepleri ve rekreasyonel olanakları belirlemeyi amaçlamıştır. Benzer şekilde Akyol ve Akbulut (2017) Kurşunlu Şelalesi Tabiat Parkı’nı kullanan ziyaretçilerin özellikleri ve algılarının korunan alan planlamasına ve yönetimine etkilerini belirlemiştir. Tabiat parklarının hizmet kalitesine yoğunlaşan Arıkan Saltık (2017) Türkiye’nin ilk tabiat parkı olan Ölüdeniz Tabiat Parkı’nın (Muğla) hizmet kalitesini ‘Önem-Performans Analizi’ ile değerlendirmiş ve alanın yönetimine ilişkin stratejiler önermiştir. Gökçetepe Tabiat Parkı’nı (Edirne) korunan bir alan olmaktan ziyade kamp alanı olarak değerlendirip örnek alan olarak seçen Başarangel ve Öztürk (2019), alanın hizmet kalitesi bileşenlerini ziyaretçilerin demografik özellikleri açısından değerlendirmiş ve bu bileşenlerin kullanıcıların sadakatini hangi düzeyde etkilediğini araştırmıştır. Karadağ ve Sayın (2016) da tabiat parkı kullanıcılarının demografik özellikleri üzerine ayrıntılı olarak çalışmış ve Abant Tabiat Parkı (Bolu) kullanıcılarının demografik özelliklerindeki farklılıkların rekreasyonel beklentilerine olan etkisini belirlemiştir.

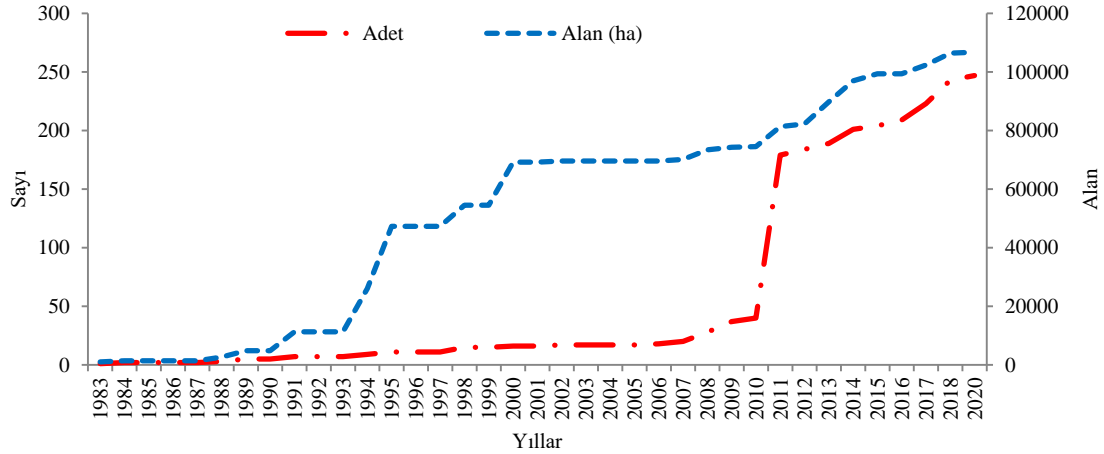
Tabiat parklarıyla ilgili olarak yapılmış bu çalışmalardan da anlaşılacağı gibi; tabiat parklarının 2008’de yapılan değişikliklerden sonra nasıl yönetildiği, kullanıcılar tarafından ne şekilde algılandığı ve kullanıldığı ile bu yönetim ve kullanım anlayışının uluslararası korunan alan anlayışıyla ilişkisini ortaya koyan çalışmaların sayısı oldukça azdır. Bu çalışma; günümüzde korumadan çok kullanıma dönük olarak yönetilen tabiat parklarının, korunan alan sistematiğindeki yerinin sorgulanması amacıyla yapılmıştır. Bu doğrultuda; Zonguldak, Bartın ve Karabük illerinde bulunan tabiat parklarının yönetim anlayışını belirlemek için gelişme planları doğa koruma açısından analiz edilmiş ve tabiat parkı kullanıcılarının bu alanlar hakkındaki görüşleri belirlenmeye çalışılmıştır.

2. Materyal ve yöntem

2.1. Materyal

Orman rejimindeki korunan alanlardan biri olan tabiat parklarına mevzuatta ilk olarak 09.08.1983 tarihli ve 2873 sayılı Milli Parklar Kanunu’nda değinilmiştir. İlk tabiat parkı ise 01.12.1983 tarihinde ilan edilen ve 1.020 ha alana sahip olan Ölüdeniz – Kıdrak Tabiat Parkı’dır (Muğla). Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü’nün (DKMP) 2020 yılı Resmi Korunan Alan İstatistikleri’ne göre (Şekil 1); 2020 yılı itibarıyla toplam 106.775 ha alana sahip 247 adet Tabiat Parkı bulunmaktadır ve tabiat parkı ortalama alanı 432 ha’dır (DKMP, 2020).

Tabiat parklarının ilan ve tescili; orman sınırları içinde kalan yerlerde Tarım ve Orman Bakanlığı, orman alanları dışında kalan yerlerde ise Cumhurbaşkanlığı tarafından yapılmaktadır (Rega, 2020). Tabiat parklarının yönetimi ise Tarım ve Orman Bakanlığı’na bağlı 15 bölge müdürlüğü çatısı altındaki il şube müdürlükleri tarafından gerçekleştirilmektedir.

Şekil 1. 1983 – 2020 yılları arasında tabiat parklarının sayısı ve alanlarındaki değişim (DKMP, 2020)

Türkiye İstatistik Bölge Birimleri sınıflandırmasına göre; TR81 Zonguldak alt bölgesindeki Zonguldak, Karabük ve Bartın illerinde bulunan toplam dokuz tabiat parkı bu çalışmada örnek olarak seçilmiştir (Çizelge 1). Bölgedeki tabiat parklarının toplam alanı 227,66 ha, alan büyüklüklerinin ortalaması ise 25,3 ha'dır. Bölgedeki tabiat parklarının alansal büyüklükleri Türkiye ortalamasının oldukça altındadır. Bartın'da bulunan Gürcüoluk Mağarası Tabiat Parkı 2013 yılında, Zonguldak'taki Danaağzı Tabiat Parkı 2014 yılında, diğerleri ise 2011 yılında tabiat parkı statüsü kazanmıştır. Bölgede bulunan dokuz tabiat parkından yedisinin gelişme planı bulunmaktadır. Zonguldak'ta bulunan Göldağı ve İncüvez Çamlığı tabiat parklarının gelişme planlarının ise çalışma sırasında onay aşamasında olduğu öğrenilmiştir. Çalışmaya konu olan tabiat parklarının yönetimi Tarım ve Orman Bakanlığı 10. Bölge Müdürlüğü'ne bağlı il şube müdürlükleri tarafından yapılmaktadır.

2.2. Yöntem

Çalışmanın başlangıcında tabiat parkı kavramı hakkında ayrıntılı bilgi elde edilmesini ve tabiat parkları ve yönetimleriyle ilgili ulusal ve uluslararası ölçekte yapılmış araştırmaların incelenmesini içeren ayrıntılı bir literatür taraması yapılmıştır. Tabiat parklarıyla ilgili çalışan uzmanlar ve akademisyenlerle konu hakkında görüşmeler yapılmış, düşünceleri alınmıştır.

Çizelge 1. Çalışma konusu olan tabiat parkları (DKMP, 2020)

İl	Alan Adı	Alan (ha)	İlan Tarihi
Zonguldak	Göldağı TP	13,64	11.07.2011
	Milli Egemenlik TP	27,28	11.07.2011
	İncüvez Çamlığı TP	5,54	11.07.2011
	Danaağzı TP	56,71	09.04.2014
	Genel toplam	103,17	
Karabük	Çamlık TP	14,64	11.07.2011
	Baklabostan TP	37,40	18.09.2017
Bartın	Balamba TP	13,17	11.07.2011
	Ahatlar TP	9,35	11.07.2011
	Gürcüoluk Mağarası TP	49,93	11.07.2013
	Genel toplam	72,45	
Genel toplam	227,66		

Çalışmanın yapılacağı iller ve tabiat parkları seçildikten sonra Zonguldak, Bartın ve Karabük il şube müdürlükleri ile temasa geçilerek, yetkililerle örnek olarak seçilen tabiat parklarının durumları değerlendirilmiş, ilgili kurumlardan resmi bilgiler alınmış ve bir arazi çalışma planı hazırlanmıştır.

Göldağı ve İncüvez Çamlığı tabiat parklarının dışında kalan yedi tabiat parkının gelişme planı tamamlanmış olduğu için bu yedi tabiat parkının gelişme planları; kapsadıkları dönem, amaçları ve hedefleri bakımından değerlendirilmiştir.

Örnek olarak seçilen dokuz tabiat parkından sadece Balamba, Çamlık ve Milli Egemenlik tabiat parkları rekreasyonel kullanımına açıktır. Diğer tabiat parklarının alt yapı ve üst yapı hazırlık çalışmalarını devam ettiği ve bu çalışma sırasında henüz kullanıma açılmamış olduğu görülmüştür. Bu nedenle anketler sadece bu üç tabiat parkının kullanıcılarıyla yapılmıştır. Tabiat parklarına gelen kullanıcıların özelliklerini, tabiat parklarını kullanımında tercih ettikleri zamanları, geliş amaçlarını, beklentilerini, korunan alanlar ve tabiat parklarının yönetimi hakkındaki düşüncelerini belirlemek için bir anket formu hazırlanmıştır. Anket formu ikisi açık uçlu ve 41'i kapalı uçlu olmak üzere toplam 43 sorudan oluşmaktadır. Anketler Balamba Tabiat Parkı'nda 104 (%29,8), Çamlık Tabiat Parkı'nda 116 (%33,2) ve Milli Egemenlik Tabiat Parkı'nda 129 (%37) olmak üzere toplam 349 kullanıcıyla 17 Ağustos 2018 – 29 Haziran 2019 tarihleri arasında yüz yüze görüşülerek yapılmıştır. Anket sorularına verilen cevapların SPSS bilgisayar programı aracılığıyla frekans ve yüzde değerleri hesaplanarak değerlendirmeleri yapılmış ve yorumlanmıştır.

3. Bulgular

3.1. Tabiat parklarının gelişme planları

Bu bölümde yedi tabiat parkının Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü tarafından onaylanmış olan gelişme planları incelenmiştir. Balamba Tabiat Parkı Gelişme Planı 2018-2020 yıllarını, Ahatlar ve Danaağzı tabiat parkları gelişme planları 2017-2021 yıllarını, geri kalan dört tabiat parkının gelişme planları ise 2019-2023 yıllarını kapsayacak şekilde hazırlanmıştır (Çizelge 2).

Tabiat parklarının yönetiminde toplam dokuz farklı amaç ortaya çıkmaktadır. Koruma amacı, altı tabiat parkında

amaçlar arasında yer alırken, Gürcüoluk mağarası ve Milli Egemenlik tabiat parklarının gelişme planlarında sadece tek amaç olarak yer almaktadır. Koruma amacına yer verilmeyen Danaağzı Tabiat Parkı'nda; yüksek rekreasyonel potansiyelini ortaya koyma, rekreasyon olanaklarını artırma ve çeşitlendirme, ziyaretçilerin temel ihtiyaçlarını karşılama, sürdürülebilir arazi kullanım kararı oluşturma gibi daha çok rekreasyona yönelik amaçlar söz konusudur. Sürdürülebilirlik ve dengeli kullanma amaçları koruma amacından sonra dört tabiat parkının amaçları arasında yer alan en yaygın amaçları oluşturmaktadır. Rekreasyonel faaliyetler düzenleme iki, doğa bilincini yükseltme bir tabiat parkının yönetim amaçları arasında yer almaktadır.

Tabiat parklarına ait gelişme planlarında toplam 18 farklı hedef belirlenmiştir. Hedefler tabiat parklarının kendine özgü karakterlerini amaçlara göre daha iyi ortaya koymaktadır. En fazla üç tabiat parkında ortaklaşan hedef sayısı sadece bir tanedir. En fazla iki tabiat parkında ortaklaşan hedef sayısı da dörttür. Danaağzı, Çamlık ve Baklabostan tabiat parklarında; "Çevre kirliliğinin önlenmesi ve insan baskısının azaltılması" hedefi ortaklaşırken, Danaağzı ve Çamlık'ta "Korunan alanlarla ilgili bilinçlendirme", Danaağzı ve Baklabostan'da "Kaynak değerlerini koruma" ile "Yapı ve donatıların geliştirilmesi" hedefleri, Balamba ve Çamlık'ta ise "Doğa sevgisini artırma" hedefleri ortaklaşmaktadır. Bunların dışında Ahatlar'da; "Biyçeşitliliğin tanıtımı", "Doğa bilincinin artırılması", "Rekreasyonel ihtiyaçların giderilmesi" ve "Alanın sürdürülebilir şekilde geliştirilmesi" hedefleri, Balamba'da; "Kaynak değerlerini tanıtma" ve "Doğal ortamda yaşama arzusunu güçlendirme", Danaağzı'nda; "Ziyaretçi yönetim programının hazırlanması", Çamlık'ta "Tanıtım ve bilinçlendirme için doküman hazırlama", Baklabostan'da ise; "Kaynak değerlerin ve kültürel yapının

sürdürülebilirliğini sağlama", "Kaynak değerlerinin yönetimini sağlama", "Verimli bir tabiat parkı yönetiminin oluşturulması", "Bilinirliğin sağlanması" ve "Doğa koruma bilincinin oluşturulması ile doğaya uygun uygulamaların desteklenmesi" hedefleri sadece o tabiat parkına ilişkin olarak belirlenmiş hedefler olarak ortaya çıkmaktadır. Gürcüoluk Mağarası Tabiat Parkı için herhangi bir hedef belirlenmemiştir.

Koruma-kullanma dengesini sağlayabilmek için tabiat parkları sürdürülebilir kullanım ve kontrollü kullanım olmak üzere iki temel bölgeye ayrılmış, burada hem yönetim hem de kullanıcılar tarafından yapılabilecek faaliyetler net olarak belirlenmiştir. Kullanıcı faaliyetlerinin yoğun olduğu kontrollü kullanım bölgelerinin sürdürülebilir kullanım bölgelerine oranla daha küçük tutulması gelişme planlarına göre tabiat parklarında önceliğin korumaya verildiğini göstermektedir. Çamlık ve Balamba gibi tabiat parkı olmadan önce mesire alanı olarak kullanılan tabiat parklarında geçmişten gelen yoğun bir kullanım olduğu için kontrollü kullanım bölgelerinin oranları diğer tabiat parklarındakilere göre daha yüksektir. Danaağzı ve Baklabostan tabiat parklarında sahip olunan doğal ormanlardan dolayı bu iki bölgeye ek olarak bir de hassas koruma bölgesi oluşturulmuştur.

Gelişme planlarında amaçlar, hedefler ve bölgelemenin yanı sıra; alt hedef, alt plan ve alt programlara da yer verilmiştir. Fakat planların bu boyutu bu çalışma kapsamına alınmamıştır.

3.2. Anketlerin değerlendirilmesi

Bu bölümde Balamba, Çamlık ve Milli Egemenlik tabiat parklarının kullanıcılarıyla yapılan anketler değerlendirilmiştir.

Çizelge 2. Gelişme planlarının değerlendirilmesi

		1	2	3	4	5	6	7
Amaç	Koruma	X	X	X		X	X	X
	Sürdürülebilirlik	X		X			X	X
	Dengeli kullanma	X		X			X	X
	Rekreasyonel faaliyetler düzenleme			X			X	
	Doğa bilincini yükseltme						X	
	Yüksek rekreasyonel potansiyelini ortaya koyma				X			
	Rekreasyon olanaklarını artırma ve çeşitlendirme				X			
	Ziyaretçilerin temel ihtiyaçlarını karşılama				X			
Dönem	Sürdürülebilir arazi kullanım kararı oluşturma				X			
	2017-2021	X			X			
	2019-2023		X			X	X	X
	2018-2020			X				
Hedef	Biyçeşitliliğin tanıtımı	X						
	Doğa bilincinin artırılması	X						
	Korunan alanlarla ilgili bilinçlendirme				X		X	
	Rekreasyonel ihtiyaçların giderilmesi	X						
	Alanın sürdürülebilir şekilde geliştirilmesi	X						
	Kaynak değerlerini tanıtma			X				
	Doğa sevgisini arttırmak			X			X	
	Doğal ortamda yaşama arzusunu güçlendirme			X				
	Kaynak değerleri koruma				X			X
	Çevre kirliliğinin önlenmesi ve insan baskısının azaltılması				X		X	X
	Yapı ve donatıların geliştirilmesi				X			X
	Ziyaretçi yönetim programının hazırlanması				X			
	Kaynak değerlerin ve kültürel yapının sürdürülebilirliğini sağlama							X
	Tanıtım ve bilinçlendirme için doküman hazırlama						X	
	Kaynak değerlerin yönetimini sağlama							X
	Verimli bir tabiat parkı yönetiminin oluşturulması							X
	Bilinirliğin sağlanması							X
Doğa koruma bilincini artırma, doğaya uygun uygulamaları destekleme							X	

1. Ahatlar TB; 2. Gürcüoluk Mağarası TB; 3. Balamba TB; 4. Danaağzı TB; 5. Milli Egemenlik TB; 6. Çamlık TB; 7. Baklabostan TB

3.2.1. Kullanıcıların genel özellikleri

Anket yapılan kullanıcıların %56,4'ünü kadınlar, %43,6'sını ise erkekler oluşturmaktadır (Çizelge 3). Her bir tabiat parkı ayrı ayrı değerlendirildiğinde kullanıcıların yarısından fazlasını Balamba ve Milli Egemenlik tabiat parklarında (%64,4 ve % 62,8) kadınlar, Çamlık Tabiat Parkında ise erkekler (%57,8) oluşturmaktadır.

Örnek olarak seçilen tabiat parklarını %47,3 oranla ilk sırada 26-45 yaş grubundaki kullanıcılar ziyaret etmektedir. Bunu sırasıyla %27,8 ile 16-25 yaş grubu ve %22,3 oranla 46-65 yaş grubu takip etmektedir (Çizelge 3). Balamba ve Çamlık tabiat parklarının kullanıcılarının yaş gruplarındaki sıralama oranları birbirinden farklı olmakla birlikte genel durumla aynıdır. Milli Egemenlik Tabiat Parkı'nda da ilk sırayı %57,4 oranla 26-45 yaş grubundaki kullanıcılar almakta, ikinci sırada 46-65 yaş grubu ve üçüncü sırada 16-25 yaş grubundaki kullanıcılar gelmektedir.

Tabiat parklarında görüşülen kullanıcıların %43,8'i ön lisans/lisans mezunudur. Bunu %32,7 ile lise ve %17,2 oranla ilköğretim mezunları takip etmektedir. Kullanıcıların %4'ünün lisansüstü eğitime sahip olmaları da dikkat çekmektedir (Çizelge 3). Bu oranlar tabiat parkı kullanıcılarının eğitim seviyelerinin yüksek olduğunu ortaya koymaktadır.

Tabiat parklarında görüşülen kullanıcıların gelir durumları ağırlıklı olarak iki grupta yer almaktadır. Kullanıcıların %39'unun aylık geliri 800 TL'den azdır. %31,5'i ise 2501 -5000 TL arasında aylık gelire sahiptir (Çizelge 3). Balamba Tabiat Parkı'nda kullanıcıların %50'sinin Çamlık Tabiat Parkı'nda ise %33,6'sının aylık gelirleri 800 TL'nin altındadır. Milli Egemenlik Tabiat Parkı'nda ise ilk sırayı %39,5 ile 2501-5000 TL gelir grubundaki kullanıcılar almaktadır.

Örnek olarak seçilen tabiat parklarını ziyaret edenlerin meslek dağılımları incelendiğinde ilk sırayı %24,6 ile öğrenciler, ikinci sırayı ise %20,1 ile ev hanımları almaktadır (Çizelge 3). Tabiat parkları ayrı ayrı değerlendirildiğinde: Balamba Tabiat Parkı kullanıcılarının %41,3'ünü ve Çamlık Tabiat Parkı kullanıcılarının %24,1'ini öğrenciler oluşturmaktadır. Milli Egemenlik Tabiat Parkı'nda ise ilk sırada %32,6 ile ev kadınları vardır. Sporcuların özellikle de futbolcuların, sadece Çamlık Tabiat Parkı'nı ziyaret edenler arasında yer aldığı görülmektedir ve bu kesim ziyaretçilerin %5,1'ini oluşturmaktadırlar.

3.2.2. Kullanıcı görüşleri

Kullanıcılarla yapılan anketler değerlendirildiğinde şu tespitler yapılmıştır: Kullanıcıların üçte biri bir yıldan daha kısa süredir tabiat parklarına geldiğini bildirirken diğer üçte birlik kısmı ise beş yıldan daha uzun süredir tabiat parkını kullandıklarını ifade etmişlerdir. Diğer taraftan kullanıcıların yarısı yılda bir defa, beşte biri ise ayda bir defa tabiat parkına geldiklerini belirtmişlerdir. Tabiat parklarına gelen kullanıcılar ağırlıklı olarak hafta sonunu tercih etmektedir. Farklı tabiat parklarında yapılan araştırmalarda da kullanıcıların sıklıkla hafta sonları tabiat parklarına geldikleri tespit edilmiştir (Akyol ve Akbulut, 2017; Zencirkıran vd., 2017; Altuntaş, 2020).

Çizelge 3. Tabiat parkı kullanıcılarının özellikleri

Cinsiyet	Frekans	%	Gelir grupları (TL)	Frekans	%
Kadın	197	56,4	800'den az	136	39,0
Erkek	152	43,6	801-1500	13	3,7
Toplam	349	100,0	1501-2500	53	15,2
			2501-5000	110	31,5
			5001'den çok	37	10,6
			Toplam	349	100,0
Yaş grupları	Frekans	%	Meslekler	Frekans	%
16 - 25	96	27,8	Ev hanımı	70	20,1
26 - 45	165	47,3	İşçi	45	12,9
46 - 65	78	22,3	Kamu çalışanı	39	11,2
65 ve üstü	9	2,6	Öğrenci	86	24,6
Toplam	349	100,0	Emekli	29	8,3
			Serbest meslek	22	6,3
Eğitim seviyesi	Frekans	%	Eğitimci	19	5,4
Okur-yazar değil	8	2,3	Sağlıkçı	17	4,9
İlköğretim	60	17,2	Diğer	22	6,3
Lise	114	32,7	Toplam	349	100,0
Ön lisans/lisans	153	43,8			
Lisansüstü	14	4,0			
Toplam	349	100,0			

Tabiat parkları sabahtan akşama kadar, açık oldukları her saat kullanılmaktadır. Fakat öğleden sonraki saatlerde ve sabah erken saatlerde yoğunlaşma olmaktadır. Sabah erken saatlerde gelenler Karabük şehir merkezinde bulunan Çamlık Tabiat Parkında spor yapmayı, Zonguldak il merkezinden uzakta olan Milli Egemenlik Parkında ise daha uzun süre geçirecek piknik yapmayı hedeflemektedirler.

Kullanıcılar tabiat parklarına çoğunlukla 1-5 km gibi kısa mesafelerden gelmektedir. Ulaşımında daha çok özel araçlarını kullandıkları için de bu alanlara ulaşımın zor olmadığını düşünmektedirler. Surat vd. (2014) de Borçka Karagöl Tabiat Parkı'nın yerleşim yerlerine uzak olmasından dolayı kullanıcıların buraya sık gidemediklerini tespit etmişlerdir. Tabiat parkları, kullanıcıların önemli bir kısmı (%72) tarafından piknik yapmak için kullanılmaktadır. Sadece %12 gibi çok azı doğayla iç içe olmayı amaçladığını bildirmiştir (Çizelge 4). Benzer şekilde Altuntaş (2020) da ziyaretçilerin Siirt ilinde bulunan Tillo Tabiat Parkı'na ağırlıklı olarak piknik yapmak için geldiğini tespit etmiştir. Buradan, tabiat parklarının çoğunlukla normal bir mesire yeri gibi kullanıldığı anlaşılmaktadır. Çamlık Tabiat Parkı'na (diğer iki tabiat parkından farklı olarak) spor ve yürüyüş yapma amaçlarıyla da gelinmektedir.

Tabiat parklarına gelenlerin gün içinde geçirdikleri süre incelendiğinde kullanıcıların ağırlıklı olarak uzun süre geçirmeyi tercih ettikleri anlaşılmaktadır. Gün içinde geçirilen süre tabiat parkının şehir merkezlerine olan uzaklığına göre farklılık göstermektedir. Örneğin Karabük il merkezinde olan Çamlık Tabiat Parkı'nı 1-2 saat gibi kısa süreli kullananların oranı %30 iken yedi saat ve üstü zaman geçirenlerin oranı %4'tür. Zonguldak il merkezinden uzakta bulunan Milli Egemenlik Tabiat Parkı'nda ise Çamlık Tabiat Parkı'ndaki kullanım sürelerinin tam tersi bir durum ortaya çıkmaktadır. Bu tabiat parkını kısa süreli kullananların oranı %8, uzun süreli kullananların oranı %21'dir. Şehir merkezinde bulunan tabiat parkları spor ve yürüyüş gibi amaçlar için kısa süreli olarak da kullanılırken, şehir merkezinden uzakta olan tabiat parkları daha çok piknik gibi daha uzun süreli etkinlikler için kullanılmaktadır.

Kullanıcıların yaklaşık yarısı tabiat parklarında istedikleri kadar süre geçirebildiklerini dile getirmişlerdir.

Geçiremeyenler ise ağırlıklı olarak hava koşullarının uygun olmamasını gerekçe göstermişlerdir.

Kullanıma açık olduğu için anket yapılabilen üç tabiat parkı da 2011 yılından önce mesire yeri olarak hizmet vermekteydi. Kullanıcıların yarısı yapılan bu statü değişikliğinin bu alanlar için bir fark yaratmadığını düşünürken, diğer yarısı ise olumlu yönde bir değişiklik olduğunu belirtmişlerdir. Kullanıcıların gözünde tabiat parkları vakit geçirme amacıyla gittikleri diğer rekreasyonel alanlarından farklıdır. Bu farkın oluşmasındaki en önemli faktör olarak tabiat parklarının daha fazla ağaca sahip olması gösterilmiştir. Diğer faktörler ise tabiat parklarının daha sessiz ve sakin olması ile bu alanlarda çocuk oyun alanlarının bulunmasıdır.

Tabiat parklarının kullanıcılar için en çekici yanı orman içinde tesis edilmiş olmalarıdır. Bundandır ki, kullanıcılar tabiat parklarına geldiklerinde tamamen doğanın içinde olduklarını hissetmektedirler. Bu alanlara girişte alınan ücretler kullanıcılar tarafından pahalı bulunsa da giriş ücretinin alınması gerektiğini düşünmektedirler. Kullanıcılar tabiat parklarının tercih edildiğini ve buraların kalabalık olduğunu, ancak bu kalabalıktan rahatsız olmadıklarını dile getirmektedirler. Ayrıca kullanıcıların hemen hemen tamamı tabiat parklarını güvenli bulmaktadır. Kullanıcılar tabiat parklarına daha çok aileleriyle ve arkadaşlarıyla gelmeyi tercih etmektedir.

Tabiat parkları, 2873 sayılı Milli Parklar Kanunu'nda belirtilen dört korunan alan türünden birisi olmasına rağmen, kullanıcıların yarısı geldikleri yerin bir korunan alan olduğunu bilmemektedir (Çizelge 5). Buna rağmen kullanıcıların neredeyse tamamı tabiat parklarının korunması gerektiğini düşünmektedir. Bu düşünce alanın kaynak değerlerinin korunmasından ziyade sunulan hizmetlerin ya da kullanım koşullarının kaybedilmek

istenmemesinden kaynaklanıyor olabilir. Alanın korunma gerekçesi her ne olursa olsun, mevcut durumda bir korunan alan olmaktan daha çok rekreasyon alanı olarak sunulan tabiat parklarının koruma-kullanma dengesi gözetilerek yönetilmesi gerektiği yönündeki kullanıcı talepleri öne çıkmaktadır.

Farklı bölgelerde bulunan tabiat parklarında yapılan araştırmalarda bu alanlarda doğal yapıya uygun olmayan tesislerin olduğu tespit edilmiştir. Örneğin Surat vd. (2014) Borçka Karagöl Tabiat Parkı'nda altyapı ve üstyapı tesislerinin alanın doğal yapısına uygun olmadığını belirlemişlerdir. Bu çalışmanın bulgularına göre de katılımcıların yaklaşık %30'u tabiat parklarında doğaya uygun olmayan tesislerin olduğunu belirtmişlerdir. Bu oran her bir tabiat parkı ayrı ayrı incelendiğinde ise farklılaşmaktadır. Kullanıcılar; Balamba (%33) ve Çamlık (%40) tabiat parklarında daha yüksek oranla, Milli Egemenlik Tabiat Parkı'nda (%17) ise daha düşük oranla doğaya uygun olmayan tesislerin olduğunu dile getirmektedir (Çizelge 6). Bu bulgu tabiat parklarındaki arazi gözlemlerini de doğrulamaktadır. Çamlık Tabiat Parkı içinde bir halı sahanın bulunması ve binaların betonarme olması, Balamba Tabiat Parkı'nda kır düğünleri yapılan bir tesisin inşa edilmiş olması, Milli Egemenlik Tabiat Parkı'nda ise tesislerin ve binaların ahşap malzemeden doğayla uyumlu yapılmış olması kullanıcıların görüşlerinin farklılaşmasında etkili olmaktadır.

Kent ormanları, tabiat parkları ve diğer mesire yerleri gibi alanların en önemli sorunlarından birisi de çevre temizliğidir (Çinis vd., 2017). Görüşülen kullanıcılar genel olarak tabiat parklarında çöplerin toplandığını ve alanın temiz olduğunu bildirmektedir. Fakat Çamlık Tabiat Parkı'ndaki kullanıcıların yarıya yakını alanda temizlik sorununun olduğunu dile getirmişlerdir.

Çizelge 4. Kullanıcıların tabiat parklarına geliş amaçları

	Balamba TP		Çamlık TP		Milli Egemenlik TP		Toplam	
	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%
Piknik yapma	84	80,8	60	51,7	109	84,5	253	72,5
Spor yapma	1	1,0	14	12,0	0	0	15	4,3
Yürüyüş yapma	1	1,0	19	16,3	2	1,6	22	6,3
Doğayla iç içe olma	10	9,6	17	14,6	15	11,6	42	12,0
Manzara seyretme	0	0	1	0,9	0	0	1	0,3
Kuş dinleme ve gözleme	0	0	1	0,9	0	0	1	0,3
Çocuk gezdirme	6	5,7	0	0	3	2,3	9	2,5
Temiz hava	2	1,9	1	0,9	0	0	3	0,9
Dinlenme	0	0	1	0,9	0	0	1	0,3
Kafa dinleme	0	0	1	0,9	0	0	1	0,3
Gezme	0	0	1	0,9	0	0	1	0,3
Toplam	104	100,0	116	100,0	129	100,0	349	100,0

Çizelge 5. Tabiat parklarının korunan alan bilinirliği ve korunması düşüncesi

Korunan alan olduğunu	Frekans	%	Korunması gerektiğini	Frekans	%
Bilmiyor	183	52,4	Düşünmüyor	7	2,0
Kısmen biliyor	29	8,3	Kısmen düşünüyor	15	4,3
Biliyor	137	39,3	Düşünüyor	327	93,7
Toplam	349	100,0	Toplam	349	100,0

Çizelge 6. Tabiat parkında doğal yapıya uygun olmayan tesislerin varlığı

	Balamba TP		Çamlık TP		Milli Egemenlik TP		Toplam	
	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%
Yok	70	67,3	70	60,3	107	82,9	247	70,8
Kısmen var	21	20,2	24	20,7	17	13,2	62	17,8
Var	13	12,5	22	19,0	5	3,9	40	11,4
Toplam	104	100,0	116	100,0	129	100,0	349	100,0

Daha önce de ifade edildiği gibi kullanıcılar tabiat parklarına çoğunlukla piknik yapmak amacıyla gelmektedirler. Kullanıcılar bu amaca yönelik olarak en çok masa, tuvalet ve çeşme gibi tesislere ihtiyaç duymaktadır. Görüşülen kullanıcıların %64'ü tabiat parklarındaki bu tür hizmetleri yeterli bulmaktadır. Ancak tabiat parkları tek tek ele alındığında; Çamlık Tabiat Parkı kullanıcıları bu tür hizmetleri yetersiz bulurken, Milli Egemenlik Tabiat Parkı'ndaki kullanıcılar ise yeterli görmektedirler.

Geniş ormanlık alanlarda tesis edilen tabiat parklarında yönlendirme ve uyarı levhalarının varlığı da önem kazanmaktadır. Kullanıcıların neredeyse yarısı tabiat parklarında bulunan uyarı ve yönlendirme levhalarını yetersiz bulmaktadır. Bu oranlar tabiat parkları teker teker ele alındığında ise farklılık göstermektedir. Uyarı ve yönlendirme levhaları Çamlık Tabiat Parkı'nda yetersiz, Milli Egemenlik Tabiat Parkı'nda ise yeterli bulunmaktadır (Çizelge 7).

Tabiat parklarına gelen kullanıcılar kamp yapmak istediklerini de dile getirmişlerdir. Bunun yanında geldikleri parkla ilgili bir tanıtım merkezinin ve doğa eğitimleri için kullanılabilir bir doğa (tabiat) müzesinin kurulmasını istemektedirler. Milli Egemenlik Tabiat Parkı'nda tabiat müzesi olmasına rağmen kullanıcıların burada müze istemeleri, geldikleri tabiat parkının içindeki tesislere olan ilgilerinin az olmasından kaynaklanabileceği gibi park yönetiminin tanıtım eksikliğinden de kaynaklanabilir.

Kullanıcılara göre, tabiat parkları çevresinde bulunan şehirlerde yaşayan diğer insanların ilgisini çekmektedir. Ancak buna rağmen bu parklara ait tanıtımların yetersiz olduğu düşünülmektedir. Bu tanıtım eksikliğinin bir sonucu olsa gerek, kullanıcılar tabiat parklarının orman işletme müdürlükleri tarafından yönetildiğini düşünmektedirler. Oysa tabiat parkları gerçekte Tarım ve Orman Bakanlığı 10. Bölge Müdürlüğü'ne bağlı il şube müdürlükleri tarafından yönetilmektedir. Diğer taraftan kullanıcılar tabiat parklarının en iyi şekilde orman işletme müdürlükleri tarafından yönetilebileceğini düşünmektedirler. Bunu biraz daha düşük oranda belediyeler, özel işletmeler ile Tarım ve Orman Bakanlığı 10. Bölge Müdürlüğü takip etmektedir.

Tabiat parklarında sunulan hizmetler açısından bir değerlendirme yapıldığında kullanıcıların %40'ı sunulan hizmetlerden memnun olduklarını, %25'i ise memnun olmadıklarını belirtmişlerdir. Tabiat parkları teker teker ele alındığında ise kullanıcılar Çamlık Tabiat Parkı'nın hizmetlerinden memnun değilken, Milli Egemenlik Tabiat Parkı'nın hizmetlerinden memnundurlar (Çizelge 8). Ayrıca kullanıcıların yaklaşık yarısı tabiat parklarında çalışan personel sayısının yetersiz olduğunu düşünmektedir. Bu oran Milli Egemenlik Tabiat Parkı'nda daha düşükkken, Çamlık Tabiat Parkı'nda daha yüksektir.

4. Tartışma ve sonuç

Batı Karadeniz Bölgesi'nde yer alan Zonguldak, Bartın ve Karabük illerinde toplam dokuz tabiat parkı yer almaktadır. Türkiye'deki ilk tabiat parkının 1983 yılında kurulmuş olmasına karşın, bu üç ildeki tabiat parkları 2011 ve sonrasındaki yıllarda kurulmuştur. Bu tabiat parklarından altısı (Ahatlar, Balamba, Çamlık, Göldağı, İncüvez Çamlığı ve Milli Egemenlik tabiat parkları) daha önce mesire yeri olarak hizmet verirken 11.07.2011 tarihinde statüleri değiştirilerek tabiat parkı yapılmıştır.

Tabiat parkları 2873 sayılı Milli Parklar Kanunu ve bu kanuna bağlı Milli Parklar Yönetmeliği'ne göre ilan edilmekte ve Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü tarafından yönetilmektedir. Kanunlar ve yönetmelikler incelendiğinde mesire yerleri ile tabiat parklarının ayrılma ölçütlerinin birbirinden farklı olduğu açıkça görülmektedir. Mesire yerlerinde rekreasyonel kullanımlar öncelik kazanırken, tabiat parklarında öncelikle alan koruma ve sonrasında rekreasyonel faydalanma gelmektedir. Dolayısıyla bir alanın statüsünün bilimsel ölçütler gözetilmeden mesire yerinden tabiat parkına geçirilmesi hiç şüphesiz ki beraberinde uyumsuzlukları ve nitelik kayıplarını da getirebilmektedir. Buna örnek olarak Bartın'daki Balamba Tabiat Parkı, Karabük'teki Çamlık Tabiat Parkı ve Zonguldak'taki İncüvez Çamlığı Tabiat Parkı gösterilebilir. Daha önce mesire yeri olarak kullanılırken 2011'de bir anda statüsü değiştirilen bu tabiat parklarında gerçek anlamda bir doğa koruma çalışmasında bulunmak oldukça güçtür. Ahatlar, Milli Egemenlik ve Göldağı tabiat parklarında ise tam tersi bir durum söz konusudur. Önceden mesire yeri olarak hizmet vermekte olan bu tabiat parkları, mesire yeriyken de tabiat parklarında olması gereken doğal kaynak değerlerine sahip oldukları için mesire yerinden tabiat parkına çevrilmeleri, alanların korunması ve sürdürülebilir kullanımı açısından isabetli olmuştur. Buradaki iki örnek, 2011 yılında tabiat parklarıyla ilgili yaşanan dönüşümün hem olumsuz hem de olumlu sonuçlarının olabildiğini göstermektedir. Bu farklı sonuçları ülke genelinde de değerlendirecek çalışmaların yapılmasına ihtiyaç vardır. Diğer yandan mesire yerinden tabiat parkına dönüştürülen bu alanların dışında kalan Gürcüoluk Mağarası, Baklabostan ve Danaağızı tabiat parklarının doğrudan tabiat parkı olarak ilan edilmiş olması doğru bir tercih olarak öne çıkmaktadır.

Çizelge 7. Yönlendirme ve uyarı levhalarının yeterliliği

	Balamba TP		Çamlık TP		Milli Egemenlik TP		Toplam	
	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%
Yetersiz	49	47,1	85	73,3	26	20,1	160	45,9
Kısmen yeterli	27	26,0	15	12,9	30	23,3	72	20,6
Yeterli	28	26,9	16	13,8	73	56,6	117	33,5
Toplam	104	100,0	116	100,0	129	100,0	349	100,0

Çizelge 8. Hizmetlerden memnuniyet

	Balamba TP		Çamlık TP		Milli Egemenlik TP		Toplam	
	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%
Hiç memnun değil	13	12,5	20	17,2	2	1,6	35	10,0
Memnun değil	15	14,4	30	25,9	7	5,4	52	14,9
Normal	50	48,1	35	30,2	37	28,7	122	35,0
Memnun	20	19,2	18	15,5	70	54,3	108	30,9
Çok memnun	6	5,8	13	11,2	13	10,0	32	9,2
Toplam	104	100,0	116	100,0	129	100,0	349	100,0

Dünyada da milli parklar, tabiat parkları vb. yeni korunan alanlar kurma ve ulusal korunan alan sistemini genişletme yönünde bir eğilim olmasına karşın korunan alanların genellikle etkin yönetim ve denetim mekanizmalarına sahip olamadıkları bilinmektedir (Güneş, 2011; Kuvan, 2012). Bu durum alanların korunmasıyla ilgili birçok sorunu da beraberinde getirmektedir. Bu sorunlardan birisi de gelişme planlarının tüm tabiat parkları için tamamlanamamış olmasıdır. 2018 yılı itibarıyla ülkedeki tabiat parklarının ancak %56'sını oluşturan 137'sinin gelişme (master) planı bulunmaktadır (DKMP, 2020). Üstelik bu planların yeterliliği de tartışma konusudur. Örneğin; korunan alanların etrafında bulunan ve bu alanlarla etkileşimde olan kırsal yerleşimlerin sosyoekonomik yapılarının gelişme planlarında yer almadığı belirtilmektedir (Korkmaz vd., 2005; Alkan ve Korkmaz, 2009). Ayrıca aynı korunan alanda birden fazla kurumun söz sahibi olması, farklı kurumların ürettiği planların birbiriyle çelişmesi, plan hazırlığı sırasında halkın katılımının sağlanmaması gibi nedenlerle gelişme planlarının uygulamada başarılı olamadığı iddia edilmektedir (Özbay, 2008). Bu çalışmaya konu olan dokuz tabiat parkından yedisinin 2019 yılı itibarı ile gelişme planı tamamlanmış, İncüvez Çamlığı ve Göldağı tabiat parklarının ise onay aşamasına gelmiştir. Yedi tabiat parkının gelişme planları incelendiğinde, tabiat parkı alanlarının korunmasının öncelikli amaç olduğu görülmektedir. Koruma-kullanma dengesini sağlayabilmek için tabiat parkları “sürdürülebilir kullanım” ve “kontrollü kullanım” olmak üzere iki temel bölgeye ayrılmış, diğerlerinden farklı olarak Danaağı ve Baklabostan tabiat parklarında sahip olunan doğal ormanlardan dolayı bu iki bölgeye ek olarak bir de “hassas koruma” bölgesi oluşturulmuştur. Hazırlanmış olan gelişme planlarına sadık kalınması ve bu planlarda doğa korumaya ters düşecek yeni düzenlemeler yapılmaması, bölgedeki tabiat parklarının doğa koruma öncelikli yönetiminin başarılı olmasında önemli rol oynayacaktır.

Bartın'da Balamba, Zonguldak'ta Milli Egemenlik ve Karabük'te Çamlık tabiat parkları halkın rekreasyonel kullanıma açıktır. Kullanıcıların cinsiyet, yaş, eğitim durumu, meslek ve gelir dağılımlarına göre bir değerlendirme yapıldığında; oranları birbirine yakın olmakla birlikte kadınların erkeklere göre tabiat parklarını biraz daha fazla kullandığı, kullanıcıların dörtte üçünün ise 16-45 yaş aralığında bulunduğu tespit edilmiştir. Buna göre tabiat parklarını genç ve orta yaşlı kullanıcıların daha çok tercih ettiği söylenebilir. Bununla bağlantılı olarak tabiat parkı kullanıcılarının daha çok eğitim seviyesi yüksek olanlar olduğu ifade edilebilir. Kullanıcıların meslekleri bakımından bir sıralama yapıldığında, tabiat parklarını en çok öğrenciler, ev kadınları ve kamu çalışanlarının kullandığı görülmektedir. Bununla ilişkili olarak, tabiat parklarına gelenlerin daha çok düşük (800 TL'den az) ve

orta gelir (2501-5000 TL arası) seviyesine sahip kullanıcılar olduğu ortaya çıkmaktadır.

Tabiat parklarının gelişme planlarında belirlenen hedefler ile kullanıcı anketlerinin sonuçları birbirini desteklemekte ve tamamlamaktadır. Kullanıcı anketi sonuçları; öncelikle tabiat parklarını kullananların özelliklerini ve beklentilerini ortaya koyarak, muhtemelen gelişme planlarına veri sağlayacak niteliktedir. Bunun yanı sıra bu sonuçlar, kullanıcıların geldikleri tabiat parklarının bir korunan alan olduğunu bilmediklerini, tabiat parklarının tanıtımının eksik olduğunu, tabiat parkı içi bilgilendirmelerin yetersiz olduğunu, personel sayısının yetersizliğini vb. ortaya koymuştur. Gelişme planlarındaki hedeflere bakıldığında bu eksiklikleri giderme yönünde çalışmalar yapılması gerekliliğinden de bahsettikleri görülmektedir.

Saha gözlemlerinden ve kullanıcı anketlerinden elde edilen tüm sonuçlar, Zonguldak, Bartın ve Karabük illerinde bulunan tabiat parklarının korunan alan statüsünde olmalarına karşın büyük bir oranda piknik yapmak için kullanıldığını göstermektedir. Bu durumun ortaya çıkmasında, bu alanların daha önce mesire yeri olarak kullanılmasının ve kullanıcıların alışkanlıklarının bu yönde oluşmasının önemli rolü bulunmaktadır. Ayrıca, bu alanların tabiat parkı olarak ayrılması sürecinde, ilgili kanun ve yönetmelikleri göz önünde bulunduran hazırlık ve tartışma süreçlerinin yaşanmamış olması da bu durumu etkilemiştir.

Kullanıma açık olan tabiat parklarından Milli Egemenlik Tabiat Parkı, Tarım ve Orman Bakanlığı 10. Bölge Müdürlüğü Zonguldak İl Şube Müdürlüğü, diğer ikisi ise şahıslar tarafından işletilmektedir. Tabiat parklarında, mesire yerlerine göre kamusal hizmetler daha ağır basmaktadır. Bu yüzden bu alanların yönetim ve işletmesinin başka kurum ya da şahıslara bırakılmaktansa Tarım ve Orman Bakanlığı bölge müdürlüklerinin il şube müdürlükleri tarafından yapılması daha isabetli olacaktır. Bir tabiat parkının kamu kuruluşu tarafından başarıyla hem yönetilip hem de işletilebileceğinin en güzel örneği Zonguldak ilinde bulunan Milli Egemenlik Tabiat Parkı'dır. Bu şekilde başarılı bir yönetim ve işletme anlayışının, ülke ormancılık örgütünün önemli bir parçası olan Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü'nün ihtiyacı olan halkla ilişkiler çalışmalarını da başarılı şekilde yürütmesine zemin hazırlayacağını belirtmek yararlı olacaktır. Bu süreçte gerekli uzman personel ve bütçe desteğinin sağlanmasının zorunlu olduğu da unutulmamalıdır.

Türkiye'de korunan alanlarla ilgili mevzuat incelendiğinde tabiat parklarının, IUCN'nin korunan alan sınıflamasında yer alan Korunan Kara ve Deniz Peyzajlarına denk geldiği bilinmektedir. Tabiat parklarının tıpkı IUCN sınıflamasında belirtildiği gibi; insan-doğa etkileşiminden dolayı mutlak doğa korumanın mümkün olmadığı alanlarda doğanın korunmasında önemli rol üstlendiği açıkça görülmektedir. Ancak tabiat parklarıyla ilgili bilgi birikimi,

mevzuat ve katılım gözetilmeden alınan anlık politik kararlar, tabiat parklarında koruma-kullanma dengesinin kullanmaya doğru kaymasına ve tabiat parklarının korunan alan sistematigindeki doğru yerinin olumsuz yönde değişmesine neden olmaktadır. Bu değişimi önlemek için; tabiat parklarının, koruma-kullanma dengesinde doğa korumanın daha fazla gözetildiği bir yönetim anlayışına yeniden kavuşturulması gerekmektedir.

Açıklama

Bu çalışma Bartın Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimi'nce desteklenen 2017-FEN-A-012 numaralı "Tabiat Parklarının Korunan Alan Statülerinin Değerlendirilmesi: Batı Karadeniz Örneği" adlı proje kapsamında hazırlanmıştır. Çalışma sırasında yardımlarını gördüğümüz Tarım ve Orman Bakanlığı 10. Bölge Müdürlüğü'nün Zonguldak, Bartın ve Karabük il şube müdürlüklerinin kıymetli çalışanlarına çok teşekkür ederiz.

Kaynaklar

- Akesen, A., 2005. Yeni Yaklaşımlar Karşısında Korunan Alanlarımızın Yönetim ve Organizasyonu, Korunan Doğal Alanlar Sempozyumu Sözlü Bildiriler Kitabı, 8-10 Eylül 2005, Isparta, 107-112.
- Akten, M., 2003. Isparta ilindeki bazı rekreasyon alanlarının mevcut potansiyellerinin belirlenmesi. Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi, A(2): 115-132.
- Akten, M., Akten, S., 2005. Ekolojik Planlama Yaklaşımı ve Gölcük Tabiat Parkı Örneğinde İrdelemesi. Korunan Doğal Alanlar Sempozyumu, 8-10 Eylül 2005, s.329-337.
- Akten, S., Gül, A., 2014. Korunan doğal alanlarda ziyaretçilerin olası etki düzeyleri önlem ve standartların belirlenmesi (Gölcük Tabiat Parkı Örneği). Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi, 15(2): 130-139.
- Akyol, A., Akbulut, E., 2017. Korunan alanların planlaması ve etkin yönetiminde ziyaretçi özellikleri ve algılarının önemi: Kurşunlu Şelalesi Tabiat Parkı örneği. Türkiye Ormanlık Dergisi, 18(3): 197-206.
- Alkan, H., Korkmaz, M., 2009. Korunan Alanların Yönetiminde Yaşanan Sosyo-Ekonomik Odaklı Sorunlara İlişkin Bir Değerlendirme. II. Ormanlıkta Sosyo-Ekonomik Sorunlar Kongresi, 19-21 Şubat 2009, s.13-22.
- Altunöz, Ö., Tırlı, A., Arslan, Ö.E., 2014. Hamsilos Tabiat Parkı'nın rekreasyon potansiyelini belirlemeye yönelik bir araştırma. Journal of Recreation and Tourism Research, 1(1): 20-38.
- Altuntaş, A., 2020. Siirt ili Tillo Tabiat Parkı'nın kullanıcı memnuniyeti açısından değerlendirilmesi. Avrupa Bilim ve Teknoloji Dergisi, 18: 359-367.
- Ankan Saltık, I., 2017. Ölüdeniz Tabiat Parkı hizmet kalitesinin önem performans analizi ile değerlendirilmesi. Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 19(1): 197-210.
- Amberger, A., Eder, R., Allex, B., Sterl, P., Burns, R.C., 2012. Relationships between national-park affinity and attitudes towards protected area management of visitors to the Gesaeue National Park, Austria. Forest Policy and Economics, 19, 48-55.
- Atmış, E., Özden, S. Lise, W., 2007. Urbanization pressures on the natural forests in Turkey: an overview. Urban Forestry and Urban Greening, 6(2): 83-92.
- Atmış, E., Artar, M., 2013. Türkiye'de Korumadan Kullanmaya Yönelen Doğa Koruma Politikalarının Değerlendirilmesi. 2023'e Doğru 2. Doğa ve Ormanlık Sempozyumu Bildiriler Kitabı. 31 Ekim-3 Kasım 2013/Antalya. Orman Mühendisleri Odası Yayını. S: 403-422.
- Atmış, E., 2017. Türkiye'de Politika, Toplum ve Ormanlık. Ormanlık Politikaları ve Orman Köylülerinin Durumu. Yayına Hazırlayanlar: Kula, O. B., Durmuş, Ş., CHP Yayını. Yayın No: 2. ISBN 978-605-8596-87-0. S. 41-68, Ankara.
- Atmış, E., 2018. A critical review of the (potentially) negative impacts of current protected area policies on the nature conservation of forests in Turkey. Land Use Policy, 70(2018) 675-684.
- Başarangel, İ., Öztürk, H., 2019. Kamp alanlarının hizmet kalitesi bileşenlerinin sadakat değişkeni üzerindeki etkisi: Gökçetepe Tabiat Parkı örneği. Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi, 12(66): 1013-1022.
- Başkaya, Z., 2017. Küçükkelmalı Tabiat Parkı'nın (Pazaryeri-Bilecik) eko-turizm ve rekreasyonel potansiyeli açısından değerlendirilmesi. Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, 5(60): 164-188.
- Bekdemir, Ü., Sezer, İ., 2016. Yedi Değirmenler ve Mağarası Tabiat Parkı'nın coğrafi özellikleri ile ekoturizm olanaklarının değerlendirilmesi. Doğu Coğrafya Dergisi, 36: 43-78.
- Çalık, İ., Pir, B., 2019. Korunan alanların sürdürülebilir turizm kapsamında değerlendirilmesi: Gümüşhane Limni Gölü Tabiat Parkı örneği. Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 10(Ek sayı): 159-169.
- Çinis, F., Atmış, E., Günşen, H.B., 2017. An Investigation of Expectations of Urban Forest Users: Example of Western Black Sea Region. Kastamonu University Journal of Forestry Faculty, 17(3): 383-393.
- Dal, İ., Karayılmazlar, A.S., 2019. Balamba Tabiat Parkı Açık Hava Rekreasyon Potansiyelinin Değerlendirilmesi. Cumhuriyet 2. Uluslararası Uygulamalı Bilimler Kongresi, 28-30 Ekim 2019, Bildiriler Kitabı, s: 55-68.
- Demirtaş, A., 2007. Yeni "Tabiat Parkları" mı? Radikal Gazetesi. 2 Aralık 2007. www.radikal.com.tr, Erişim: 31.10.2008.
- DKMP, 2011. T.C. Çevre ve Orman Bakanlığı Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü Resmi Kayıtları.
- DKMP, 2020. T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü Resmi Korunan Alan İstatistikleri, <http://www.milliparklar.gov.tr/Anasayfa/istatistik.aspx?sflang=tr>, Erişim: 18.02.2020.
- Dönmez, S., 2008. Akdağ Tabiat Parkı'nda Ekoturizm. Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar.
- Dudley, N., 2008. Guidelines for Applying Protected Area Management Categories. Gland, Switzerland: IUCN, 86pp.
- Erdönmez, İ.M., 2005. İstanbul'daki Korunan Alanlarda Rekreasyonel Kullanımların Görsel Etkileri: Polonezköy Tabiat Parkı Örneği. Korunan Doğal Alanlar Sempozyumu, 8-10 Eylül 2005, Isparta, 449-456.
- Erduran, F., Cırık, U., 2011. Gelincik Dağı Tabiat Parkı'nın rekreasyonel peyzaj değerlerinin belirlenmesi. Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, 42(1): 63-77.
- Genç, K., Şengel, Ü., Işkın, M., 2017. Abant Tabiat Parkı'nın Eko Turizm Potansiyelinin Değerlendirilmesi. International West Asia Congress of Tourism Research, 28 September - 01 October 2017, The Congress Book of Full Texts, s: 242-250.
- Gül, A., Örcü, Ö.K., Karaca, Ö., 2005. Korunan Alanlarda Rekreasyon Uygunluk Analizi ile Potansiyel Alanların Belirlenmesi (Gölcük Tabiat Parkı Örneği). Korunan Doğal Alanlar Sempozyumu, 8-10 Eylül 2005, Bildiriler Kitabı, s: 423-434.
- Güneş, G., 2011. Korunan alanların yönetiminde yeni bir yaklaşım: katılımcı yönetim planları. Ekonomi Bilimleri Dergisi, 3(1): 47-57.
- Kaptan Ayhan, Ç., 2019. Ayazmapınarı Tabiat Parkı'nın (Bayramiç, Çanakkale) rekreasyonel potansiyelin belirlenmesi üzerine bir araştırma. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, 7(1): 219-228.
- Karadağ, A.A., Sayın, Ş., 2016. Demografik Farklılıkların Rekreasyonel Beklentilere Etkisinin Değerlendirilmesi: Abant Tabiat Parkı (Bolu, Türkiye). 3rd International Symposium on Environment and Morality, 22-25 August 2016, s:1052-1061.
- Kocalar, A.C., 2018. Koruma alanlarının yükselen rantı ile çevre-orman koruma mevzuatındaki değişimler ve Bolu-Gölcük Tabiat Parkı örneği. Kesit Akademi Dergisi, 4(16): 136-159.

- Koday, S., Kaymaz, H. ve Kaya, G., 2018. Kuzalan Tabiat Parkı'nın doğa turizm potansiyeli (Dereli-Giresun). Marmara Coğrafya Dergisi, 37: 124-143.
- Korkmaz, M., Tolunay, A., Alkan, H., 2005. Korunan Alanların Uzun Devreli Gelişme Planlarının Hazırlanmasında Kırsal Yerleşimlerin Sosyoekonomik Yapısının Önemi. Korunan Doğal Alanlar Sempozyumu, 8-10 Eylül 2005, s: 199-202, Isparta.
- Kuvan, Y. 2012. Doğa Koruma ve Korunan Alanlar. İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Yayınları, İstanbul, 201s.
- Kuvan, Y., 2013. Türkiye'deki Korunan Orman Alanları ve Belgrad Ormanı. Belgrad Ormanı Sorunlar ve Çözüm Yolları Paneli. Çekül Vakfı Yayını. s31-45. İstanbul.
- Müderrişoğlu, H., Yerli, Ö., Altanlar Turan, A., Duru, N., 2005. ROS (Rekreasyonel fırsat dağılımı) yöntemi ile Abant Tabiat Parkı'nda kullanıcı memnuniyetinin belirlenmesi. Tarım Bilimleri Dergisi, 11(4): 397-405.
- Özbay, S., 2008. Doğa Koruma Alanlarında Planlama Çalışmaları ve Ayvalık Adaları Tabiat Parkı Yönetim Planı Önerisi. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Özçalık, M., Kumru, S.N., 2019. Kapıçam Tabiat Parkı'nın güzellik yöntemine göre rekreasyon potansiyelinin belirlenmesi. Turkish Journal of Forest Science, 3(2): 129-141.
- Polat, S., Aktaş Polat, S., 2016. Rekreasyonel tabiat parklarının korunan alanlar kapsamında incelenmesi: Mersin ili örneği. Social Sciences (NWSASOS), 11(2): 85-115.
- Phillips, A., 2002. Management Guidelines for IUCN Category V Protected Areas: Protected Landscape/Seascapes. IUCN Gland, Switzerland and Cambridge, UK, 122pp.
- Protected Planet, 2020. Protected Planet Digital Report 2020. Updated: February 2020. <https://livereport.protectedplanet.net/chapter-2>, Erişim: 16.03.2020.
- Rega, 2020. 16 Mart 2020 tarihli ve 31070 sayılı T.C. Resmi Gazetesi Korunan Alanların Tespit, Tescil ve Onayına İlişkin Usul ve Esaslara Dair Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik .
- Sayın, Ş., Karadağ, A.A., 2016. Abant Tabiat Parkı rekreasyonel beklentilerinin değerlendirilmesi. Ormanlık Dergisi, 12(2): 80-93.
- Sezer, İ., 2015. Koç Kayası Tabiat Parkı'nın ekoturizm olanakları açısından değerlendirilmesi. Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi, 7(12): 172-207.
- Surat, H., Surat, B.Z., Özdemir, M., 2014. Korunan Alanların Rekreasyonel Kullanımı ve Yerel Halkın Farkındalığı: Borçka Karagöl Tabiat Parkı Örneği. II. Ulusal Akdeniz Orman ve Çevre Sempozyumu, 22-24 Ekim 2014, Isparta, s:331-342.
- Tekin, H., Erdönmez, C., Özgüç Erdönmez, İ. M., Kart Aktaş, N., Bekdemir, A. P., Öztoprak, Ö., Tekşen, S., 2014. Tabiat Parkı – Mesire Yeri (Orman İçi Dinlenme Yeri) Kavramları ve Tabiat Parkı Belirleme Kriterleri Üzerine Yeniden Yapılandırma Önerisi: Belgrat Ormanı Örneği. Orman Genel Müdürlüğü Marmara Ormanlık Araştırma Enstitüsü Müdürlüğü Projesi. 135s. İstanbul.
- TÜİK, 2020. Türkiye İstatistik Kurumu Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları. <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=95&locale=tr>, Erişim: 20.02.2020.
- Yavuz, M., 2011. Afyonkarahisar-Sandıklı İlçesi Akdağ Tabiat Parkı'nın Ekoturizm Potansiyelinin Değerlendirilmesi. Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar.
- Zencirkıran, M., Eraslan, E., Çetiner, S., Görür, A., Tanrıverdi, D., Çelik, B.H., 2017. Ballıkayalar ve Beşkayalar (Kocaeli) tabiat parkları peyzaj ve rekreasyon değerleri üzerine bir araştırma. Uludağ Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, 31(2): 157-175.